

Modlitba jako duchovní jednání

Karel Funk

Mozaika baziliky v Ravenně zobrazuje Krista, jenž se modlí nad svými učedníky, pojímaje je samotné i jejich modlitbu v modlitbu svou. Je tím poukázáno na nadčasovou skutečnost, že se při skutečné modlitbě můžeme cítit přijati do nepřetržité modlitby Kristovy za lidstvo. "Otče... za ně (lidi) prosím..."

Kdo hledal, dejme tomu, deset let pravidelně sílu modlitby a rozpoznával pak tuto sílu jako skutečnost a srovná toto desetiletí s předcházejícím, kdy se nemodlil, uvidí, jak se hluboce změnil běh jeho života. Síly modlitby se ukazují jen v jejich účincích. Sílu, která má působit v duši a skrze duši, můžeme poznat jen tím, že ji konáme a používáme.

Modlitba ztrácí svůj charakter, je-li plná vedlejších cílů, které jsou mimo její vlastní rovinu a nesouvisí s naším životem v Bohu nebo s životem na zemi, orientovaným k Bohu. Pak je modlitba nečistá. Protože knížečka H. W. Schroedera Modlitba, vydaná Obcí křesťanů, obsahuje některé poklady, které nelze jinde nalézt, nahlédněme do ní pro ujasnění předpokladů k procesu učení se modlitbě.

Rozdíl modlitby a meditace

Zatímco meditace pěstuje prohloubený produchovnílý pohled na jeden zvolený výlučný obsah, který umístíme do středu duše, modlitba je naproti tomu obrácením k bytosti, již můžeme oslovit "Ty", obrácením se k živému protějšku, který člověka přesahuje a otcovsky objímá. Navozuje setkání s touto vyšší bytostí. Je úžasná skutečnost, že Boha můžeme v modlitbě oslovovat "Ty" – a On nás slyší. Kristus sám chtěl lidstvu ukázat modlitbu, již nám dal. Bůh slyší člověka, když se modlí, nebo se o to pokouší (asi jako matka, která je při vší práci stále jedním uchem u dětí a okamžitě slyší, když se něco děje, ba často cítí i na dálku, že se dítěti něco přihodilo). Bezprostřední obrácení k Bohu, vnitřní rozhovor s Ním – to je podstata modlitby. V ní působí milost duchovního světa, který přichází do bezprostřední blízkosti modlícího. Bůh naslouchá. Modlitba a meditace se dotýkají jednak tam, kde modlitba nabývá "meditativního" charakteru, tedy se naplňuje prohloubeným přemítáním a rozjímající oddaností, jednak tam, kde meditace přechází do bezprostředního vzývání a uctívání Boha.

Emil Bock mluvil o tom, že "sedm proseb" Otčenáše nesmíme vyslovovat jako prosby, ale jako bezprostřední projevy Boha, jako uskutečnění duchovního činu modlitbou. Verše Otčenáše tedy nejsou běžnými prosbami, ale proudí jimi život. Život, který je bytostí člověka blíže a je s ní spjat hlouběji než veškerý běžný život.

Občas je situace, kdy toužíme připojit k modlitbě i přímlovu za někoho

Musíme se ale vyhnout nebezpečí vyprošovat něco pro sebe nebo bližního malicherně, nebo dokonce egoisticky. Prosebná volná modlitba má sice též své oprávnění, může se však nebezpečně zvrhnout ve výraz čistého egoizmu. Je nebezpečí, že dokonce začneme ve vyjadřování svých přání vidět podstatný náboženský obřad nebo i začneme svou spjatost s Bohem posuzovat podle splnění či nesplnění vyslovených přání. Proto by se měl každý, kdo se chce modlit volnou formou, vracet znovu k Otčenáši a z něj se učit velikosti a nesobeckosti. Pak neklesne tak snadno k egoizmu jednostranné prosebné modlitby. Vlastně zde není vůbec důležitá konkrétní prosba, ale proud lásky k andělu druhého člověka, který se slovy přímlovu vysíláme k této vyšší strážní bytosti.

Z této obětované lásky se tvoří síla, která dokáže ve smyslu jeho osudu přinést bližnímu pomoc, posílení, probuzení v konkrétních všedních těžkostech. I ve volné prosebné modlitbě lze brát za měřítko správného postoje Otčenáš. Nezapomínejte, že vzýváme "nás" nikoliv "můj" – vše je konáno povědomím sebe jako součásti lidstva.

Kdo prosí, měl by i děkovat. Vůči člověku, který pro nás něco udělal, se v nás probouzí pocit vděčnosti. Tento pocit vyjadřuje, že vnímáme a se správným myšlením přijímáme, co pro nás druhý udělal. Vděčností září něco od nás zpět ke druhému. Za své konání dostává na oplátku dar od nás tím, že k němu plyne z našeho srdce vděčnost.

Často nemůžeme na oplátku darovat nic jiného než vděčnost. Mnohdy však právě ve vděčnosti spočívá opravdové vyrovnaní za něco, co jsme dostali z lásky. R. Steiner poukazoval na to, že žádná meditace by neměla být uzavřena bez vyvolání si v srdci pocitu vděčnosti duchovnímu světu. Takovouto vděčností darujeme něco ze svého srdce na oplátku za to, co jsme přijali.

Udělá-li pro nás něco nějaký člověk, snadno si toho všimneme a můžeme probudit vděk

Když k nám plyne něco z božského světa, jen tak si toho nevšimneme, a přece není dne, kdy by člověk neměl důvod k vděčnosti. K této vděčnosti Bohu se musíme vědomě vychovat – a takováto výchova zase zbystruje naše vnímání všeho, za co můžeme denně děkovat. Je-li pravda, že naše bytí a žití spočívá na Boží oběti, pak vidíme, že i Bůh touží po tom, abychom to my lidé vnímali a ve správném smýšlení přijímali – tím pak začíná z našeho srdce sama od sebe proudit k Bohu vděčnost jako odpověď na Boží oběť, první dar na oplátku za všechno, co jsme dostali, první "za-dosti-učinění" Bohu a jeho oběti. Naši modlitbu tak mohou povznášet a prohřívát pocity díků, které se v nás vždy znovu roznítí tváří v tvář všemu, co náš život denně podpírá, obohacuje, udržuje. Tím dostává naše modlitba svěžest a sílu, kterou potřebuje, aby se dokázala vždy znovu pozvednout nad pouhý zvyk.

Lidé, kteří ve svém utrpení neztratili schopnost vidět nenápadné světlé chvíle a dokáží za ně být vděční, jsou pro své bližní často sami nositeli jistého světla: vyzařují cosi utěšujícího. Dokážeme-li však děkovat nejen za světlé chvíle života, ale i za těžkosti a bolesti, pronikáme ještě o krok dále. Zde dosahuje modlitba, zůstává-li vnitřně pravdivou, nejnaternějšího a nejhlubšího sepětí s Bohem.

Kdo dokáže opravdu děkovat i za utrpení, jež mu bylo přisouzeno, ten se naplňuje od Boha chtěným smyslem svého života a mění se pomalu ve vítěze nad svým pozemským osudem.

Tato nejzazší mez vítězství nad osudem se většinou duše plně zjeví teprve po dlouhých zápasech. Avšak první náznaky toho v sobě brzy pocítí každý, kdo se vážně a opravdově modlí.

Když se modlím, jednám v duchovním smyslu

Význam modlitby – obzvláště Otčenáše, jehož slova nám dal Kristus sám – spočívá v tom, že se při ní jako svobodný spolutvůrce podílím na působení vyšších světů. Pronáším-li Otčenáš, rozněcuji skutečnost vysloveného a současně stavím sama sebe do této skutečnosti. Pokud se s vážností modlím, jest již modlitbou posvěcováno Boží jméno, Boží království přichází, Boží vůle jest na Zemi - bezprostředně tím, že se v modlitbě snažím cítit Boží přítomnost a spojit se s ní.

Každá z proseb však působí i mimo samotnou chvíli modlitby. I nadále se má uskutečňovat posvěcení Božího jména, příchod Jeho království a plnění Jeho vůle. Avšak počátek, "zážeh" všeho dalšího se odehrává během modlitby a skrze ni – a co se v modlitbě takto uskuteční, to provází modlícího a roste – z jeho vlastního nitra – v pomáhající, posilující, žehnající a probouzející sílu.

Při modlitbě přebýváme v duchovní skutečnosti – slovo, které promlouváme, se tím odehrává, usiluje o projev. S Otčenášem je spjata nesmírná síla, která pochází od samého Krista a která ve slovech Otčenáše žije dnes právě tak, "jako na počátku dnů".

Proniknu-li se po probuzení pocity Otčenáše – třebaže jen na okamžik – navážu tím na počítky, kterých se mi dostalo v noci v duchovním světě, kde jsem vždy v souladu se svým osudem. Tak pro mne bude snazší i za všedního vědomí lépe a lépe přemáhat s pomocí modlitby zbytečné obavy a strach z budoucnosti. Co "se mi naskytne", budu pak moci pocítovat jako něco, co "je mi poskytováno" a časem získám důvěru, že se mi nepříhodí nic, k čemu bych se nebyl "v podstatě" rozhodl "v podstatě všeho bytí", s nímž jsem sám nejnaterněji spojen a na nímž sám spolubuduji svůj osud.

Tak v nás modlitba posiluje pocit souhlasu s naší vlastní budoucností a tím nás uvádí do skutečného souladu s naším osudem. Modlitba v nás umocňuje sílu přijímat a snášet svůj osud.

Každé ráno nás síla z duchovních světů provází do světa pozemského

Nyní se může Otčenáš stát číší, která se naplňuje drahocennými silami spánku, aby je vnesla do prožívání dne. Vůči nadcházejícímu dnu, kdy musíme vykonat, co má být vykonáno, a prožít, co je určeno, můžeme z modlitby stále více cítit Boží přítomnost v celém všedním dnu a že náš osud pochází z Božího působení samotného. Ranní modlitba umocňuje sílu, s níž neseme tento pocit přes den. Kéž provždy cítím, že můj osud pochází od Boha. Pak umíme správně promlouvat slova "Bud' posvěceno jméno Tvé" a "Bud' vůle Tvá".

Večerní modlitba může obdařit duši náladou potřebnou k překonání osudového egoizmu ("jak dobře jsem to udělal" nebo "jak jsem jen mohl...") a k povznesení do onoho světa, z něhož osud pochází a jímž je osud tkán.

Modlitba propůjčuje duši jistotu, že radosti i strasti, dobré skutky i provinění minulého dne mohou být pojaty ve větší souvislosti světa, v otcovské lůno všeho bytí, a tak nalézt své

spravedlivé pokračování. Pak už neprožívám jen to, co podporuje nebo oslabuje egoizmus, ale mohu pocítit účinky, které osvobozují, probouzejí a posilují mé pravé já. Postavím-li večer své konání do světla Božího působení, bude třeba i to, s čím se zítra setkám, jakožto s následky svých skutků, vypadat pro mne trochu jinak. Ten, koho jsem zranil či urazil, se může se mnou setkat o něco smířlivěji a otevřeněji. Kdo se modlí, dělá takovéto zkušenosti. Samozřejmě nejsme ušetřeni nutnosti nápravy, nakolik je v našich silách, ale záleží i na tom, v jakém ovzduší se odehraje.

Jsme-li tedy ve večerní modlitbě při slovech "buď vůle Tvá" a "odpusť nám...", jakož i my odpouštíme" ponoření do správné nálady, můžeme s těmito slovy spojit trojí vědomí: předně, že všechno minulé je odevzdáno Boží vůli a moci, která je schopná zjednat možnost lepší osudové nápravy. Za druhé – že jsme tím vnitřně osvobozeni od tlaku nezvládnuté minulosti, osvobozeni pro správné jednání příštího dne. A konečně, že tento příští den, byť mi přinese následky mého jednání, mohu prožít a přijmout s postojem "buď vůle Tvá".

V době, kdy lidé země mohou prožít, jaké to je vznést se letadlem nad zem, hrozí duším opak: ztěžknutí, ztráta schopnosti se vnitřně povznést, vzlétnout.

I v noci zůstávají mnohé duše v blízkosti "břehu", oné hranice, a ráno se vracejí do všedního života neprojasněny a neposíleny. Právě proto dnes potřebujeme tím silněji onu opačnou sílu, která dává duši křídla k vnitřnímu vzletu. Modlitba nejenže vede člověka ke hranici věčnosti, nejenže probouzí a vzdělává smysl pro prvek věčnosti ve světě, ale i povzbuzuje vzlet duše, snoubí duši se silami věčného vzletu, věčné obnovy.

Obzvláštní zvuk a hloubku získává Otčenáš, modlíme-li se jej za zesnulého

Pro něho je to pomoc, jak jen může pomoci pravé slovo v pravý čas – ale i my se můžeme cítit s účinností modlitby silněji spjati a obdarováni. Tak se samozřejmě dospíváme k životu se zesnulým. Nesmíme očekávat, že nám to všechno hned a navždy půjde. Nebýváme vždy stejně naladěni. Nakonec však zjistíme, že důležité je konání, věrné úsilí o to, čeho nemusíme vždy dosáhnout. Modlitba by měla být podobna východu slunce: k němu dochází každý den, i když je den občas zakryt těžkými mraky a temný – ale co by byl beze slunce i takový den? Tak i k modlitbě dochází pokaždé, i když při ní nemíváme vždy jen zářivou náladu – už samotné konání modlitby je účinnou a nosnou silou. Ve věrném každodenním konání spočívá hodnota, kterou nemůže nic nahradit, která jako slunce přezáří všechny výkyvy naší mysli a která nesmí chybět nám, ani světu ani v šerém dni! Takové konání rozvine pomalu a jistě svou sílu, která nám bude pomáhat nést náš osud.